

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ดุริยประณีต: ประณีตศิลป์แห่งสยาม ได้ศึกษาและวิเคราะห์
ในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้ 3 ประเด็น คือ (1) ศึกษาภูมิหลัง
และเอกลักษณ์ทางเพลงของวงดนตรีไทยบ้านดุริยประณีต (2) ศึกษาบทบาทและผลงาน
ทางวัฒนธรรมของศิลปินวงดุริยประณีต และ (3) รวบรวมผลงานการบันทึกเสียงขับร้อง
เพลงเถา และเปรียบเทียบคำร้องที่ใช้ขับร้องบันทึกเสียงกับคำร้องในหนังสือชื่อ
สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติและบทร้องเพลงเถา ของราชบัณฑิตยสถาน
(2549ข) ในด้านการตัดคำ การเพิ่มคำ และการแปลงคำ

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ศึกษาใช้การสังเคราะห์เอกสาร
ข้อมูลบันทึกต่าง ๆ ของวงดุริยประณีต ข้อมูลจากภาคสนาม การสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วม
ในบางกิจกรรม ข้อมูลจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับวงดุริยประณีต ผลการวิจัยมีดังนี้

ภูมิหลังวงดนตรีไทยบ้านดุริยประณีต

ผู้ก่อตั้งวงดนตรีไทย ดุริยประณีต คือ ครูสุขและแม่แถม ดุริยประณีต โดยระยะแรก
ครูสุข ดุริยประณีต รับราชการอยู่ในกรมมหรสพ ต่อมาได้ลาออกมาประกอบอาชีพ
สร้างเครื่องดนตรีขายและสอนลูกศิษย์ไปด้วย ทั้งสองท่านมีบุตร-ธิดา 12 คน เสียชีวิต
ตั้งแต่เด็ก 2 คน กองเหลือที่มีชีวิตมาจนถึงวัยผู้ใหญ่ จำนวน 10 คน ดังนี้

1. นางชุบ ชุ่มชูชาติ (ประกอบอาชีพค้าขาย ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)
2. นายโชติ ดุริยประณีต (รับราชการในกรมศิลปากรจนเกษียณอายุราชการ
ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)

3. นายชั้น   คุริยประณีต (รับราชการในกรมศิลปากร ภายหลังได้ลาออกมาเป็นนักดนตรีอิสระปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)
4. นายชั้น   คุริยประณีต (รับราชการในกรมศิลปากร ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)
5. นางสาว   เขียววิจิตร (รับราชการในกรมศิลปากรจนเกษียณอายุราชการ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)
6. นางเข้มซ้อย คุริยพันธุ์ (รับราชการในกรมศิลปากรจนเกษียณอายุราชการ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)
7. นางชม   รุ่งเรือง (รับราชการครูในโรงเรียนวัดสังเวชวิทยารามจนเกษียณอายุราชการ)
8. นางทัศนีย์ พินพาทย์ (รับราชการในกรมประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)
9. นางสาวจิตต์ คุริยประณีต (รับราชการในกรมประชาสัมพันธ์จนเกษียณอายุราชการ และได้รับการเชิดชูเกียรติจากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ประจำปี 2536)
10. นายสืบสุข คุริยประณีต (รับราชการในกรมประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)

นามสกุล “คุริยประณีต” ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และปัจจุบันการดำเนินงานของวงศ์คุริยประณีตอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของครูสุจิตต์ คุริยประณีต ในฐานะมูลนิธิคุริยประณีต

บทบาทและผลงานทางวัฒนธรรมของศิลปินวงศ์คุริยประณีต

วงดนตรีไทยคุริยประณีต มีบทบาทสำคัญในการทำนุบำรุง สืบสาน และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในฐานะมูลนิธิ บ้านศิลปินแห่งชาติและสำนักดนตรีไทย ที่นับจากปีที่ครูสุข คุริยประณีต ตัดสินใจตั้งวงดนตรีไทย (พ.ศ. 2441) จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) เป็นเวลา 112 ปี ถือว่าเป็นวงดนตรีไทยที่มีอายุเก่าแก่แห่งหนึ่งของประเทศไทย

บทบาทในการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมของวงดุริยางค์ มีหลายลักษณะ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การสร้างเครื่องดนตรีไทยเป็นอาชีพ โดยระยะเริ่มแรกก่อตั้งวง มีชื่อเสียงมาก และเป็นต้นแบบของการสร้างเครื่องดนตรีไทยให้แก่โรงงานและร้านค้าที่ผลิตขาย อยู่ในปัจจุบัน เช่น ร้านคุณสมชัย ชำพาลี

2. การบันทึกเสียงการขับร้องและบรรเลง ซึ่งเป็นการสร้างผลงานในลักษณะ แผ่นเสียงและเทปบันทึกเสียง เพื่อเป็นแบบอย่างการบรรเลงและขับร้องให้แก่คนที่สนใจ

3. การประพันธ์เพลงของสมาชิกในวง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 ประเภททำนองเพลง มีทั้งหมด 12 เพลง ดังนี้

3.1.1 โหมโรงเพลงศรีสังคีต

3.1.2 โหมโรงมอญพ่าย

3.1.3 โหมโรงมหาราชินี

3.1.4 โหมโรงเพลงย่ำค่ำ 6 ชั้น

3.1.5 เพลงสุริโยทัยเถา

3.1.6 เพลงกราวรามอญเถา

3.1.7 เพลงสร้อยทะเลเถา

3.1.8 เพลงตะละแม่ศรีเถา

3.1.9 เพลงพม่ากำชับเถา

3.1.10 เพลงแขกโอดเถา

3.1.11 เพลงเทพลีลาเถา

3.1.12 เพลงลำพูนรมิต

3.2 ประเภทบทขับร้อง มีทั้งหมด 5 เพลง ดังนี้

3.2.1 บทขับร้องเพลง สุริโยทัยเถา ครูฉลาด เก้ามุลคดี เป็นผู้ประพันธ์

3.2.2 บทขับร้องเพลงกราวรามอญเถา ครูโชติ ดุริยางค์ เป็นผู้ประพันธ์

3.2.3 บทขับร้องเพลงร้ามอญ ครูโชติ ดุริยางค์ เป็นผู้ประพันธ์

3.2.4 บทร้องเพลงลำพูนรมิต ครูโชติ ดุริยางค์ เป็นผู้ประพันธ์

3.2.5 บทร้องเพลงมอญคูดาว 2 ชั้น ครูโชติ ดุริยางค์ เป็นผู้ประพันธ์

บทบาทในการเผยแพร่ผลงานทางวัฒนธรรม มีหลายลักษณะ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การเรียนการสอน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ
  - 1.1 การเรียนการสอนสำหรับบุคคลภายในตระกูลยุคอดีตและยุคปัจจุบัน
  - 1.2 การเรียนการสอนสำหรับบุคคลภายนอกตระกูลยุคอดีตและยุคปัจจุบัน
  - 1.3 การเรียนการสอนภายนอกบ้าน
2. การเผยแพร่การแสดง เช่น การบรรเลงและขับร้อง ซึ่งมีหลายลักษณะ ดังนี้
  - 2.1 การแสดงตามงานที่มีผู้ว่าจ้าง
  - 2.2 การแสดงที่เผยแพร่ทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์
  - 2.3 การประชันวงดนตรีไทย
  - 2.4 การประกวดขับร้องเพลงไทย
3. การบรรเลงและขับร้องประกอบการแสดงต่าง ๆ
  - 3.1 ละครดึกดำบรรพ์
  - 3.2 ละครร้อง
  - 3.3 ละครพันทาง
  - 3.4 หุ่นกระบอก

บทบาทในการสืบทอดพิธีกรรมการไหว้ครู-ครอบครูดนตรีไทยและนาฏศิลป์
พบว่า วงดุริยประณีตมีการประกอบพิธีไหว้ครู-ครอบครูดนตรีไทยมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งวงดนตรีไทย และต่อมาภายหลังจึงได้เพิ่มพิธีไหว้และครอบครูนาฏศิลป์

บทบาทในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ทางเพลงของวงดุริยประณีต พบว่า ศิลปินวงดุริยประณีตสืบทอดทางเพลงทั้งทางบรรเลงและขับร้องมาจากบรรพบุรุษรุ่นครูสุขและแม่แถม ดุริยประณีต และพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) โดยมีการปรับปรุงพัฒนาทางเพลงให้ไพเราะขึ้นและเหมาะสมกับสมัยนิยม จนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางเพลงของวงดุริยประณีต ผลงานที่เลือกนำมาศึกษา คือ ผลงานการบันทึกเสียงขับร้องเพลงเถาของศิลปินบ้านดุริยประณีต ที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้จำนวน 61 เพลง แต่คัดเลือกเฉพาะเพลงที่สร้างชื่อเสียงให้กับศิลปินแต่ละท่าน คือ ครูเหนียว ดุริยพันธุ์ จำนวน 3 เพลง ครูสุดา เขียววิจิตร จำนวน 1 เพลง ครูแช่มช้อย ดุริยพันธุ์ จำนวน 2 เพลง และครูสุจิตต์

ดุริยประณีต จำนวน 5 เพลง รวมทั้งสิ้น 11 เพลง โดยเปรียบเทียบคำร้องที่ศิลปินบ้าน-ดุริยประณีตใช้ขับร้องบันทึกเสียงกับคำร้องในหนังสือชื่อ สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย-ภาคประวัติและบทร้องเพลงเถา ของราชบัณฑิตยสถาน (2549) ในด้านการตัดคำ การเพิ่มคำ และการแปลงคำ ซึ่งปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลงานของครูเหนียว ดุริยพันธุ์

1.1 เพลงแขกมอญเถา

1.1.1 พบการตัดคำ คือคำว่า ไม่ น้อย

1.1.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า เจ้าเอย เตะเอย อาวาว ยากัก ฮัมลาว อะวาว
อุซัน เอย

1.1.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “สะคั้ง” แปลงเป็น “ผวา” คำว่า “ผวา”
แปลงเป็น “คว้า” คำว่า “ปลุก” แปลงเป็น “ชวน” คำว่า “กลิ้ง” แปลงเป็น “คิ่น” และคำว่า
“วาบ” แปลงเป็น “เวบ”

1.2 เพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถา

1.2.1 ไม่พบการตัดคำ

1.2.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า ชื่อ

1.2.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “แสน” แปลงเป็น “ฟัง” คำว่า “มี”
แปลงเป็น “นาม” และคำว่า “แต่” แปลงเป็น “วัง”

1.3 เพลงพราหมณ์เข้าโบสถ์เถา

1.3.1 พบการตัดคำ คือคำว่า ทำ

1.3.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า ท่าน

1.3.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “กับ” แปลงเป็น “แก่”

2. ผลงานของครูสุดา เขียววิจิตร คือ เพลงนกเขาชะแมร์เถา

2.1 ไม่พบการตัดคำ

2.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า แล้ว

2.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “ใจ” แปลงเป็น “โน”

3. ผลงานของครูเข้มชัย คุริยพันธุ์

3.1 เพลงเขมรเหลือง เถา

3.1.1 ไม่พบการตัดคำ

3.1.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า บัดเอย

3.1.3 ไม่พบการแปลงคำ

3.2 เพลงโốiลาว เถา

3.2.1 พบการตัดคำ คือคำว่า ที่

3.2.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า เอ้ย เวรกรรม จะ พอ ให้ ดง เอย ใน

3.2.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “เคื่องร้อง” แปลงเป็น “จุ่นซ้อง” คำว่า “อู๋” แปลงเป็น “อู๊” คำว่า “เห็น” แปลงเป็น “จิ้น” คำว่า “สุ่มทุม” แปลงเป็น “เขา” คำว่า “พุ่ม” แปลงเป็น “เงา” คำว่า “อยู่ระริว” แปลงเป็น “ระริกริ้ว” และคำว่า “มา” แปลงเป็น “ไป”

4. ผลงานของครูสุตจิตต์ คุริยประณีต

4.1 เพลงกาเรียนทอง เถา

4.1.1 ไม่พบการตัดคำ

4.1.2 ไม่พบการเพิ่มคำ

4.1.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “จอมกษัตริย์” แปลงเป็น “ปิ่นกษัตริย์” และคำว่า “เร่งรัด” แปลงเป็น “เร่งรัด”

4.2 เพลงขอมเงิน เถา

4.2.1 ไม่พบการตัดคำ

4.2.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า บัดเอย แผ่น

4.2.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “แม่” แปลงเป็น “แม่น”

4.3 เขมรปากท่อ เถา

4.3.1 ไม่พบการตัดคำ

4.3.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า บัดเอย ด้วย

4.3.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “ด้วยง่ายดาย” แปลงเป็น “มากหลาย” คำว่า “คนไทย” แปลงเป็น “ชาวไทย” และคำว่า “จริง” แปลงเป็น “ครั้น” และการแปลงคำ โดยเปลี่ยนเนื้อร้อง ดังนี้

... โปรดใช้ให้ข้าเป็นข้าหลวง ไปทวงส่วยละไว้กรุงใหญ่ เปลี่ยนเป็น แล้วจึง กราบทูลสิ้นทุกสิ่ง ล้วนความจริงขอพระองค์อย่าสงสัย และข้ากลับเสียที่ พ่อเมืองไทย เปลี่ยนเป็นพระร่วงนั้นปัญญาแหลมสุดใจ ...

4.4 เพลงเขมรโพธิสัตว์ เถา

4.4.1 พบการตัดคำ คือคำว่า มา (สลับตำแหน่งคำ)

4.4.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า พ่อ เมื่อ ก็ ใคร มา

4.4.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “มิใคร่ให้ไป” แปลงเป็น “ดังจะกลืนไม่” คำว่า “แนบนาง” แปลงเป็น “รับนาง” และคำว่า “คร่ำ” แปลงเป็น “เคล้า”

4.5 เพลงแขกลพบุรี เถา

4.5.1 พบการตัดคำ คือคำว่า ที่

4.5.2 พบการเพิ่มคำ คือคำว่า พี่ ไป พ่อ

4.5.3 พบการแปลงคำ คือคำว่า “เหือดสิ้น” แปลงเป็น “สูญสิ้น” คำว่า “เหี่ยวแห้ง” แปลงเป็น “เงียบเหงา” คำว่า “ไป” แปลงเป็น “มา” และคำว่า “รัญจวน” แปลงเป็น “ร้องไห้”

การอภิปรายผล

ภูมิหลังวงดนตรีไทยบ้านคูริยประณีต

วงดนตรีไทยคูริยประณีตมีภูมิหลังที่น่าสนใจด้วยมิติแห่งกาลเวลา ที่นำพาให้ คนในวงผ่านห้วงแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย หลังจากที่ถูกสุข คูริยประณีต ได้รับพระราชทานนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วงดนตรีไทยชาวบ้านวงนี้ก็ได้สนองพระมหากรุณาธิคุณโดยการสืบสาน ถ่ายทอดวัฒนธรรมงานศิลป์ให้กับประเทศชาติได้อีกที่น่าภาคภูมิใจ

ครูสุขและแม่แถม ดุริยประณีต ถือเป็นปูชนียบุคคลที่น่ายกย่อง เป็นตัวอย่าง
 แห่งการดำรงตนได้อย่างมีศิลปะ สัมกับที่เป็นศิลปินที่ได้รับการยกย่องจากคนทั่วไป
 แม้จะเสียชีวิตไปนานแล้ว แต่ก็ยังมีผู้กล่าวถึงอยู่เสมอ ๆ ด้วยวิธีการเลื่องลือ-ธิดา
 ทั้ง 10 คน ให้เป็นคนดนตรีที่ดีมีคุณภาพ ทำให้ทุกวันนี้ทายาทของดุริยประณีตมีความรู้
 ความสามารถ และเป็นคนดีของสังคม ทุกคนล้วนภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในภูมิหลัง
 ของตระกูลสำนักดนตรีไทยที่ยิ่งใหญ่ตระกูลหนึ่งในยุครัตนโกสินทร์

บทบาทและผลงานทางวัฒนธรรมของศิลปินวงดุริยประณีต

ดุริยประณีตเป็นวงดนตรีไทยที่เก่าแก่ มีอายุหากนับจากปีที่ครูสุข ดุริยประณีต
 ตัดสินใจตั้งวงดนตรีไทย (พ.ศ. 2441) จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) เป็นเวลาถึง 112 ปี
 จากการศึกษาประวัติพบว่า วงดนตรีไทยวงนี้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนวัฒนธรรม
 ดนตรีไทยให้เจริญรุ่งเรืองและไม่ขาดหายไปจากสังคมไทย เพราะจัดกิจกรรมต่าง ๆ
 ให้คนไทยได้เห็น และสัมผัสงานศิลปอยู่เรื่อยมาโดยตลอด ทั้งการสร้างสรรคงาน
 เครื่องดนตรีไทยตั้งแต่แรกเริ่มตั้งวงดนตรี การบันทึกเสียงบรรเลงและขับร้องเพื่อเป็น
 แบบอย่างให้กับผู้ที่สนใจ หรือการประพันธ์เพลงทั้งทำนองและบทขับร้อง กล่าวได้ว่า
 งานทุกชิ้นที่ดุริยประณีตสร้างสรรค์ขึ้น ล้วนได้รับการยอมรับจากนักดนตรีด้วยกันและ
 บุคคลทั่วไป

การเผยแพร่วัฒนธรรมเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่ดุริยประณีตกระทำมาพร้อมกับการ
 สร้างเครื่องดนตรีในระยะเริ่มแรก นั่นคือ การเรียนการสอน โดยแบ่งเป็นระยะอดีตและ
 ปัจจุบัน ซึ่งทั้ง 2 ช่วงเวลานี้ การดำเนินกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบกลไกทาง
 สังคม กล่าวคือ จากแต่ก่อนไม่มีการเรียกเก็บเงินผู้เรียน แต่ปัจจุบันนี้เศรษฐกิจของชาติ
 บ้านเมืองเป็นตัวเร้าทำให้ทุกสิ่งต้องได้รับการตีค่าด้วยเงิน อันเป็นทางเดียวที่จะทำให้วง
 ดนตรีไทยอยู่รอด ผู้เรียนจึงต้องจ่ายค่าเล่าเรียนเป็นรายเดือน ๆ ละ 500 บาท ซึ่งถือว่า
 ราคาสูงมากเมื่อเทียบกับสำนักดนตรีอื่น ๆ และเมื่อผู้เรียนมีความสามารถพอที่จะออก
 แสดงได้ ครูจะหาเวทีให้ผู้เรียนได้มีโอกาสดำเนินการแสดง ผลงาน ทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการเรียน

บทบาทการเผยแพร่งานศิลป์ที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่ง คือ การแสดงตามงานต่าง ๆ
 วงดุริยประณีตถือว่าเป็นคณะดนตรีระดับต้น ๆ ที่เจ้าภาพผู้จัดงานมักจะนึกถึงและเรียกใช้

บริการ ทำให้สำนักดนตรีนี้มีงานตลอดทั้งปี ด้วยชื่อเสียงที่สั่งสมมานานนับ 100 กว่าปี เวทีแสดงของวงมีทั้งกลางแจ้ง เวทีระดับชาติ โรงละคร สถานีโทรทัศน์และวิทยุ เหล่านี้ล้วนเป็นสื่อที่สร้างชื่อเสียงให้กับวง ซึ่งไม่เพียงแต่มีฝีมือลายมือเท่านั้น คุริยประณีตยังได้รับโอกาสนำเสนอผลงานผ่านสื่อต่าง ๆ เนื่องด้วยสมาชิกของวงได้เข้าทำงานในกรมและกองต่าง ๆ ที่เป็นหลักในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ และถ่ายทอดเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมนี้อย่างต่อเนื่อง จึงไม่แปลกที่จะได้ยินเพลงอันเป็นแบบฉบับเฉพาะของบ้านนี้อยู่แทบทุกหน่วยงานที่มีวงดนตรีไทย การรับงานแสดงในปัจจุบันแตกต่างจากสมัยก่อนมาก เพราะคนรุ่นเก่ามักไม่ค่อยให้ความสำคัญกับราคาเท่ากับฝีมือที่จะแสดงเพื่ออวดให้ผู้ชมได้ชม แต่ปัจจุบันด้วยระบบกลไกของสังคมอีกเช่นกันที่เป็นตัวเร่งรัดกร่อนถ่ายศิลปวัฒนธรรมให้ต้องมีราคาค่าใช้จ่ายเท่านั้นจึงจะได้รับบรรณรต กล่าวง่าย ๆ ว่าทุกอย่างต้องซื้อหา แม้จะเป็นสมบัติประจำตนของทุกคนในชาติ แต่หากไม่มีเงินพอที่จะซื้อบัตรเข้าชมหรือว่าจ้างก็ไม่สามารถเข้าดูได้ ซึ่งเรื่องนี้น่าเห็นใจทั้งศิลปินและผู้บริโภค หากมีโอกาสดูจัดการสัมมนาเรื่องความอยู่รอดของวัฒนธรรมศิลปินและวัฒนธรรมผู้บริโภค เพื่อให้ร่วมกันหาแนวทางให้ทั้ง 2 ฝ่าย สามารถเอื้อประโยชน์แก่กัน โดยศิลปินเอื้อในด้านการแสดงที่คิดราคาไม่สูงเกินไป และผู้บริโภคเอื้อโดยการจัดหาสถานที่ให้ศิลปินแสดง โดยมีงบประมาณมาสนับสนุน วงคุริยประณีตคิดราคาในการแสดงต่อครั้งประมาณ 10,000 บาทขึ้นไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระยะทาง เวลา และสถานที่ หากเป็นต่างจังหวัดที่ใกล้เคียง ราคาจะอยู่ที่ 60,000 บาท แม้ราคาการจัดการแสดงจะสูง แต่คุริยประณีตกลับทุ่มเทให้กับการสอนและเผยแพร่ความรู้ทางดนตรีไทยทั้งที่บ้านและนอกบ้าน ผู้เรียนจ่ายค่าเรียนเพียงน้อยนิด (ดังที่ได้กล่าวแล้ว) ก็สามารถเรียนได้ ซึ่งเมื่อเทียบกับราคาการแสดงถือว่าแตกต่างกันมาก

คุริยประณีตยังมีบทบาทในการสืบทอดวัฒนธรรมพิธีกรรมการไหว้ครู-ครอบครูดนตรีไทยและนาฏศิลป์ ซึ่งทุกวงการจะต้องประกอบพิธีนี้ เพราะคนไทยยึดถือเรื่องความกตัญญูทวดเทีตต่อผู้มีพระคุณ ทั้งพ่อแม่-ครูบาอาจารย์ เป็นสำคัญ แต่ก่อนนั้นบ้านคุริยประณีตจัดพิธี 3 วัน คือ วันอังคารตั้งปะรำพิธี วันพุธมีการแสดงถวายมือและการบรรเลงเพลงโหมโรงเย็น เช้าวันพฤหัสบดีเป็นพิธีไหว้ครู-ครอบครู แต่ปัจจุบันพิธีการและพิธีกรรมได้ลดลงไป เหลือเพียงวันครั้งเท่านั้น เหตุผลเดียว คือ การประหยัด

ทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย เป็นการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยความพอเพียง เพื่อความอยู่รอดอย่างมีศิลปะ

การสร้างเอกลักษณ์ทางเพลงบรรเลงขับร้อง

ทางเพลงบรรเลงขับร้องของบ้านครุยประณีต เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ยังจะสืบทอดทางสายโลหิต เพราะนักร้องแนวทางของบ้านนี้จะมีน้ำเสียงสูงและใสทุกคน ซึ่งมีทั้งผู้ที่ชื่นชมและไม่ชอบ ผู้วิจัยเคยสนทนากับอาจารย์ระดับศาสตราจารย์ท่านหนึ่ง ท่านบอกว่าไม่ชอบเสียงนักร้องบ้านนี้เลยเพราะฟังแล้วแสบแก้วหู เสียงสูง และดังมาก จะชอบแนวการร้องของครูเจริญใจ สุนทรวาทีน มากกว่า เพราะไพเราะ ฟังสบาย ๆ เรื่องนี้ผู้วิจัยขออธิบายว่า แนวทางร้องของบ้านครุยประณีตเป็นแบบโบราณ กล่าวคือ สมัยก่อนไม่มีเครื่องขยายเสียง นักร้องจึงต้องโก่งคอร้องเสียงสูงและให้ดัง ซึ่งเป็นการร้องที่สืบทอดมาแต่โบราณ โดยผ่านทางสายพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทีน) บิดาของครูเจริญใจ สุนทรวาทีน (ศิลปินแห่งชาติ) ซึ่งเรื่องนี้ สุดจิตต์ ครุยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2549) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “ครูก็ต่อเพลงจากครูแช่มซ้อย ครูสุดา ครูเหนียว ซึ่งเป็นลูกศิษย์เอกและร้องทางเจ้าคุณเสนาะฯ ซึ่งเป็นพ่อของพี่เรียมมาตลอด และพี่เรียมเองก็บอกว่าร้องทางเจ้าคุณพ่อ แต่เหตุไฉนแนวทางร้องจึงแตกต่างกันมาก เพราะพี่เรียมจะร้องเสียงต่ำและเล่นคำเล่นเสียงมาก ครูก็บอกไม่ได้ว่าทางไหนคือทางแท้ แต่เราก็ร้องตามที่ต่อมาแบบนี้ อาจเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงตามสติปัญญาของครูแต่ละคนบ้างแต่ก็ไม่หนีทางเดิม”

นาง ก. (นามสมมติ) (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2549) นักร้องเพลงไทยเดิม ได้วิจารณ์การขับร้องของครูสุดา เขียววิจิตร ว่า “ครูสุดาเสียงสูงใสก็จริง แต่ร้องอักขระวิธีเหมือนเด็ก ๆ” และนาง ข. (นามสมมติ) (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2549) นักร้องเพลงไทยเดิม ได้วิจารณ์การขับร้องของครูสุจิตต์ ครุยประณีต ว่า “การหายใจของครูสุจิตต์ผิดตำแหน่ง ร้องเอาสบาย นึกจะหายใจตรงไหนก็หายใจ ทำให้อารมณ์ของเพลงขาดความต่อเนื่อง” ซึ่งก่อนหน้าที่ผู้วิจัยจะศึกษาเรื่องนี้ ได้มีโอกาสนัดสัมภาษณ์ นาย ค. (นามสมมติ) (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 สิงหาคม 2547) เกี่ยวกับนักร้องเพลงไทย และได้วิจารณ์ทางขับร้องของนักร้องบ้านครุยประณีตว่า

“ครูสุดานี้เสียงร้องเหมือนแก้ว ไม่มีใครสู้ได้ ครูเข้มซ้อยเสียงจะหวานไพเราะมากฟังแล้วเคลิบเคลิ้มเลย ครูสุรางค์ก็ร้องแนวคุณพ่อเหนียวและคุณแม่เข้มซ้อย ผสมกันอ่อนหวาน ส่วนครูดวงเนตรเสียงลิบเล็กฟังแล้วไม่ค่อยมีพลัง”

ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถตัดสินได้ว่าความเห็นของใครผิดหรือถูก และไม่ได้มีเจตนาลบหลู่ครูบาอาจารย์ เพียงแต่นำเสนอในแง่การมองต่างมุมของแต่ละบุคคล ครูแต่ละคนล้วนมากด้วยประสบการณ์ทั้งการเรียนการสอนมาทั้งชีวิต ซึ่งไม่แปลกที่แต่ละท่านจะมีแนวทางของตนเองไม่ซ้ำใคร เช่น การหายใจของครูสุจิตต์ แม้บางคำร้องอาจจะเหนื่อยแล้วหยุดหายใจก่อน แต่ท่านก็หยุดอย่างมีศิลปะ เพราะหยุดแล้ววรรคต่อไปจะตามด้วยลูกเอื้อนที่มีการครั้น ทำให้ไพเราะไปอีกแบบ สำหรับครูดวงเนตร แม้จะมีน้ำเสียงลิบเล็กไม่สดใสกังวาน แต่ครูก็ร้องลูกเอื้อนที่หวานผสานกับเสียงเล็ก ๆ ของท่าน จึงทำให้หวานเข้าไปอีก ทางบรรเลงดนตรีของบ้านคุริยประณีตหลายคนก็มักพูดว่า เป็นทางนักเลงบ้าง ทางตลาดบ้าง คำกล่าวนี้อาจจะไม่ขอวิเคราะห์เพราะทางใครทางมัน ทุกทางเพลงไม่มีผิดหากบรรเลงให้ครบหน้าทับกลองโดยไม่ผิดเสียงและผิดทางฆ้องเป็นอันถูกต้องทุกทาง เพียงแต่ใครจะสอดแทรกทางให้เหลือเฟือเพียงใดก็สุดแท้แต่ปัญญาของครูแต่ละคน

ดังนั้น การฟังดนตรีจึงอยู่ที่ความรู้สึกรู้สึกนึกคิด หากการเสพศิลป์เพียงเพื่อการวิจารณ์หรือจับผิดก็จะไม่มีความสุขกับการได้เสพ หากแต่เสพเพื่อความรื่นรมย์ ซึ่งถ้าไม่แยเกินไบนัก ก็ควรมองศิลป์อย่างมีศิลป์ เพราะทุกศาสตร์จะมีศิลป์ มีชั้นเชิงที่มีมิติ สามารถค้นหาและสัมผัสได้

การปรับประยุกต์แนวศิลป์เพื่อความอยู่รอดของวงดนตรีไทย

การปรับประยุกต์แนวศิลป์ ในที่นี้หมายถึง การปรับปรุงศิลปะทางคุริยศาสตร์เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน วงคุริยประณีตได้ปรับประยุกต์แนวทางการสร้างสืบสานศิลป์ โดยการผสมศาสตร์เก่าและผสานศาสตร์ใหม่ การแสดงและการเรียนการสอน เช่น การปรับทางเพลงให้กระชับ กระฉับกระเฉง ไม่ซ้ำเนิบนาบเหมือนแต่ก่อน คนที่มีฝีมือระดับครูบาอาจารย์จะพยายามคิดค้นสร้างสรรค์ทางเพลงให้เป็นอัตลักษณ์ศิลป์ของตนเอง วิธีนี้หากคิดไปตามกลไกการเปลี่ยนแปลงย่อมเป็นวิถีทางที่ถูกต้อง แต่หาก

คิดว่าควรจะอนุรักษ์ของเก่าที่คนรุ่นเก่าเขาทำไว้ดีแล้วนั้น ก็ต้องเก็บมาคิดดูอีกทีว่า จะเลือกปฏิบัติทางไหน แต่สำนักดนตรีไทยต้องสอนอิงตามความต้องการของตลาด หากยึดถือกฎเกณฑ์ที่ตายตัวเสมอไปวัตถุดิบวัฒนธรรมนั้นก็คงอยู่กับที่ ไม่เจริญงอกงาม ไปไหน ข้อคิดเห็นนี้เป็นมุมมองที่พยายามมองต่างมุมจากคนยุคเก่า โดยนำกรอบ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาเป็นแนวคิด ซึ่งบ้านดุริยประณีตกระทำทั้ง 2 แบบในเวลา เดียวกัน คือ “ใครใคร่เรียนของเก่าเราก็ตอน ใครใคร่อยากต่อกлонแบบใหม่เราก็ให้” ดุริยประณีตจึงอยู่รอดได้อย่างดีจนถึงปัจจุบัน โดยทายาทรุ่นปัจจุบันหลายคนของตระกูล ได้ผันแนวทางจากเพลงไทยเดิมสู่เพลงไทยสากล เช่น ทายาทสายครูโชติ ดุริยประณีต ที่เป็นนักร้องนักแต่งเพลงชื่อดัง อย่างเช่น ฉัตรชัย ดุริยประณีต หรือนก วงเกลียง รณวิทย์ ศรีขาว หรือบานาน่าโบ๊ท และผู้ที่ผสมวงไทยเดิมกับสากลเป็นวงดนตรีร่วมสมัย อย่างเช่น ชัยยุทธ โตสง่า หรือป้อม บอยไทย ทายาทสายครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ ผู้วิจัย มีโอกาสสนทนากับพจนา ดุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) เกี่ยวกับ เรื่องนี้ซึ่งให้ข้อมูลว่า “ผู้ที่จุดประกายให้ทายาทรุ่นหลาน ๆ สนใจเครื่องดนตรีสากล นึกแนวจากบรรพบุรุษ คือ ครูชวลิต ดุริยประณีต หรือพี่เบ๊ว ลูกลุงโชติ ซึ่งเป็นผู้เฒ่าเฒ่า ใฝ่รู้ เวลาว่างจากการเล่นดนตรีไทยก็มานั่งจับกีตาร์ไล่เสียง เมื่อหลาน ๆ เห็นเข้า ก็เกิดความสนใจ สังเกตได้ว่าทายาทสายลุงโชติในชั้นหลาน ส่วนใหญ่มีความสามารถ ทางดนตรีสากลทั้งสิ้น”

ภาพ 74 ครูเปี้ยว ขวลิขิต ครูยิประณีต (คนที่ 3 จากซ้าย) และหลาน ๆ สายครูโชติ
ครูยิประณีต ในวงดนตรีสากล

ที่มา. จากภาพถ่ายของพจนานุกรม ครูยิปพัณฐ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553)

ดังนั้น การดำรงอยู่ของวงดนตรีไทยขึ้นอยู่กับศิลปะในการดำรงตน นั่นคือ
ต้องชวนขยายหาทางพัฒนางานศิลป์ให้เป็นศิลป์ที่ทันสมัย การยึดอยู่แต่ของเก่าโบราณ
บางครั้งก็ทำให้การขับเคลื่อนงานศิลป์ขัดต่อกลไกทางสังคมวัฒนธรรม แต่การปรับเปลี่ยน
ก็ต้องอยู่ในพื้นฐานอันควรมิใช่เปลี่ยนใหม่เสียจนหมดเค้าโครงของรากเหง้างานศิลป์

ข้อเสนอแนะ

วงดนตรีไทยบ้านครูยิประณีตเป็นสำนักดนตรีที่น่าสนใจ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย
ได้ศึกษาแง่มุมของศาสตร์แห่งศิลปะชั้นสูงของดนตรีไทยในวงครูยิประณีต ยังมีอีก
หลายแง่มุมที่ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบทางเพลงสายสุนทราภรณ์กับครูยิประณีต
2. คณะละครเฉพาะกิจ: กรณีศึกษาคณะแม่สุดจิตต์บางลำพู
3. การสืบทอดเพลงละครร้อง ละครพันทาง และการขับหุ่นกระบอก
ของครูสุดจิตต์ ครูยิประณีต ศิลปินแห่งชาติ

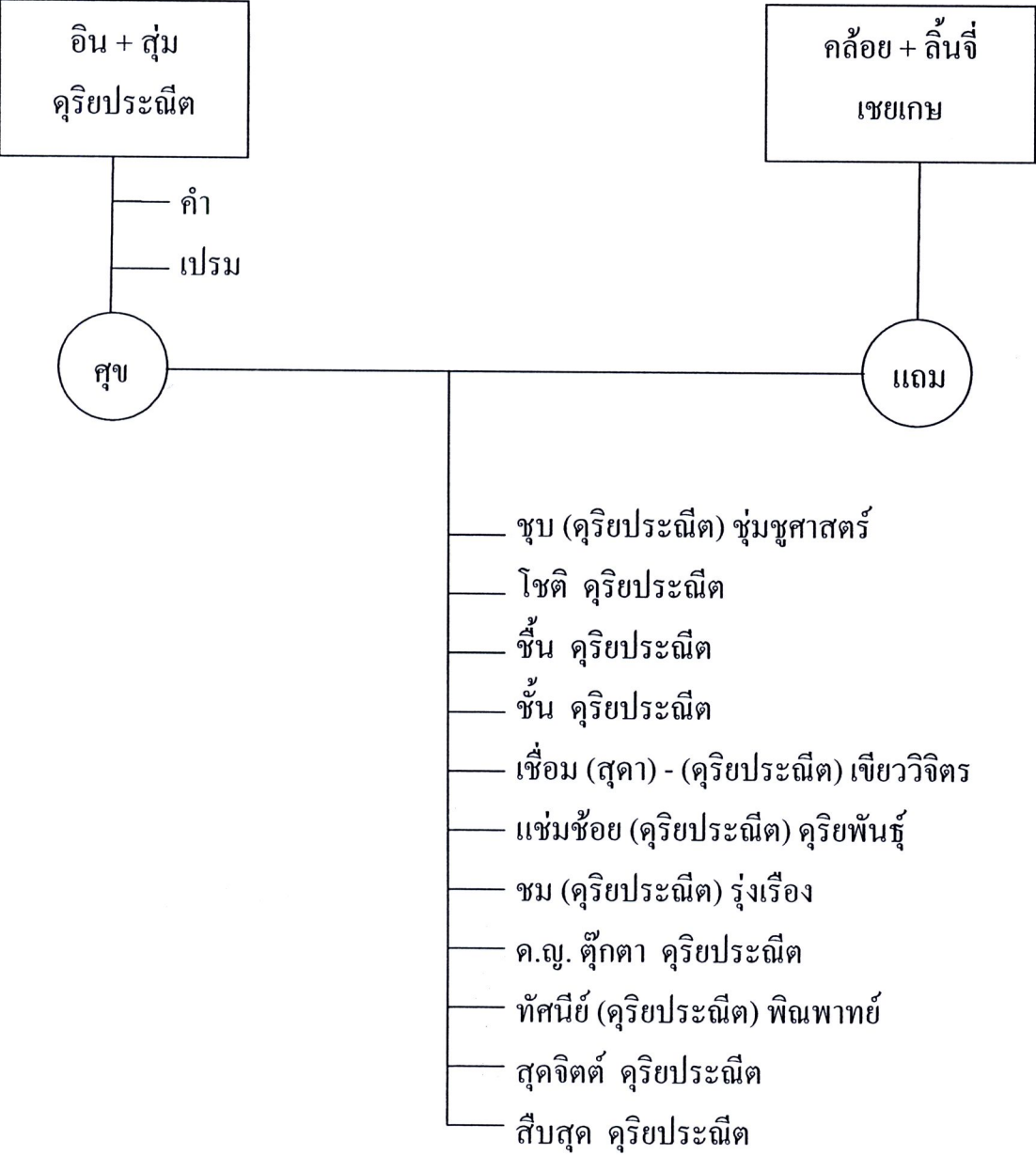
4. แง่งามแห่งจิตศิลป์ของนักร้องเพลงไทยเดิม: กรณีศึกษาศิลปินบ้านคูริยประณีต
5. ศึกษาชีวิตและงานของศิลปินบ้านคูริยประณีต เช่น ครูสุรางค์ คูริยพันธุ์
ครูดวงเนตร คูริยพันธุ์ ครูณฤพันธ์ คูริยพันธุ์ และครูสมชาย คูริยประณีต
6. บทละครดึกดำบรรพ์และบทละครของคุณสมภพ จันทระประภา
ในบ้านคูริยประณีต
7. การละครของนาฏศิลป์สัมพันธ์กับบ้านคูริยประณีต บทบาทในโทรทัศน์
ช่อง 4 บางขุนพรหม

ภาคผนวก
สายตระกูล “คูริยประณีต”

สายตระกูล “ดุริยประณีต”

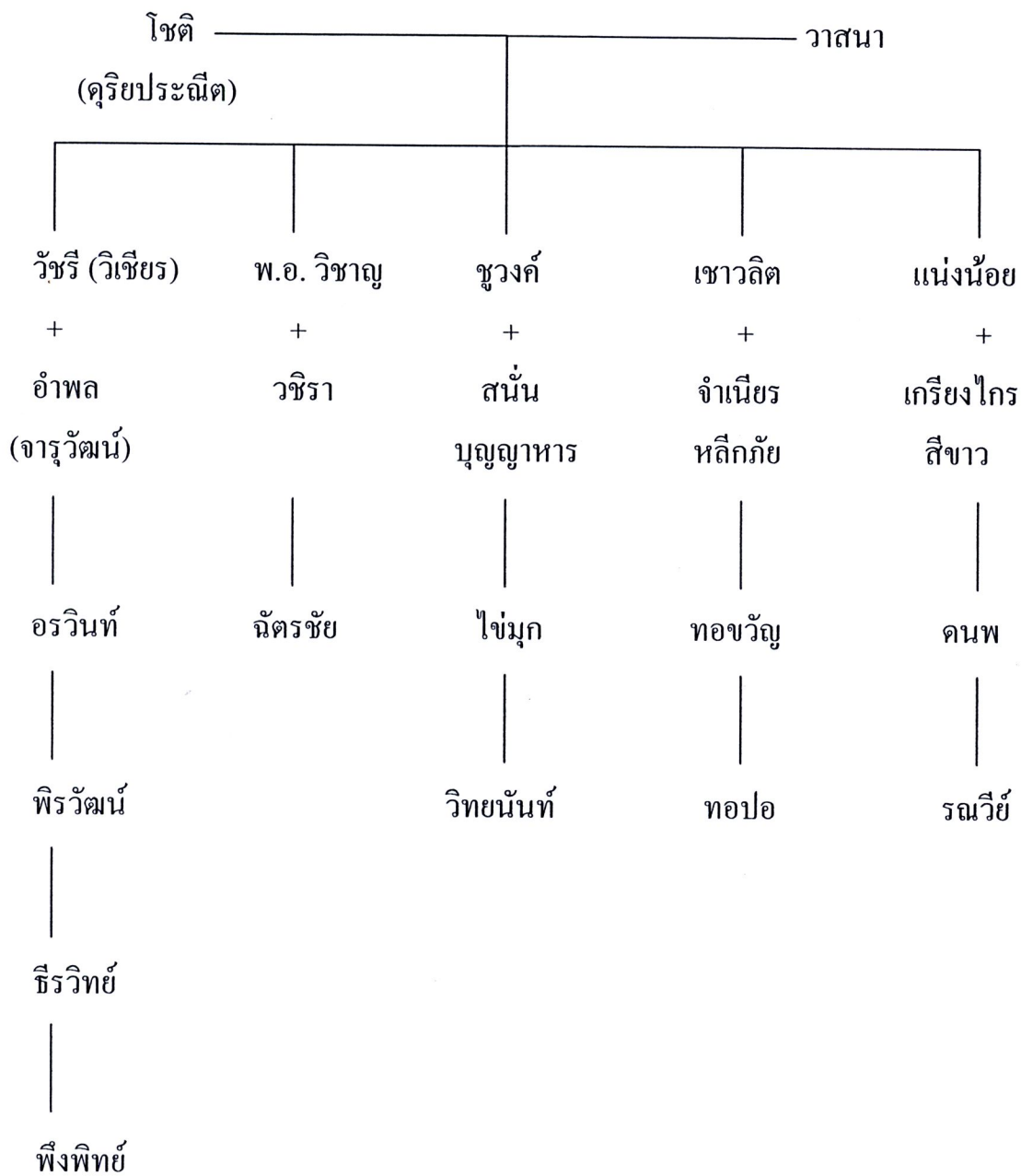
จากการศึกษาของณรงค์ เขียนทองกุล (2541, หน้า 231-235) พบว่า แผนผังเครือญาติสายตระกูล “ดุริยประณีต” แบ่งออกเป็นสายได้ดังนี้

แผนผังเครือญาติสายตระกูล “ดุริยประณีต”

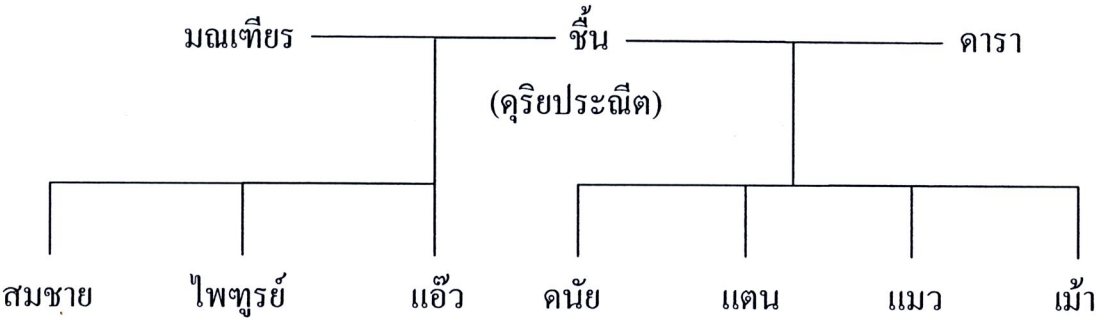

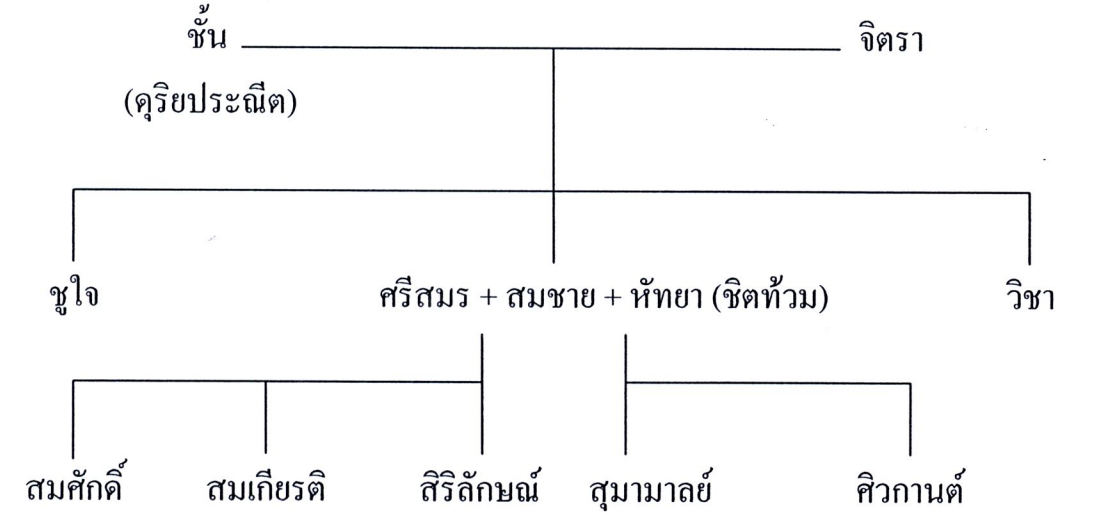
สายที่ 2

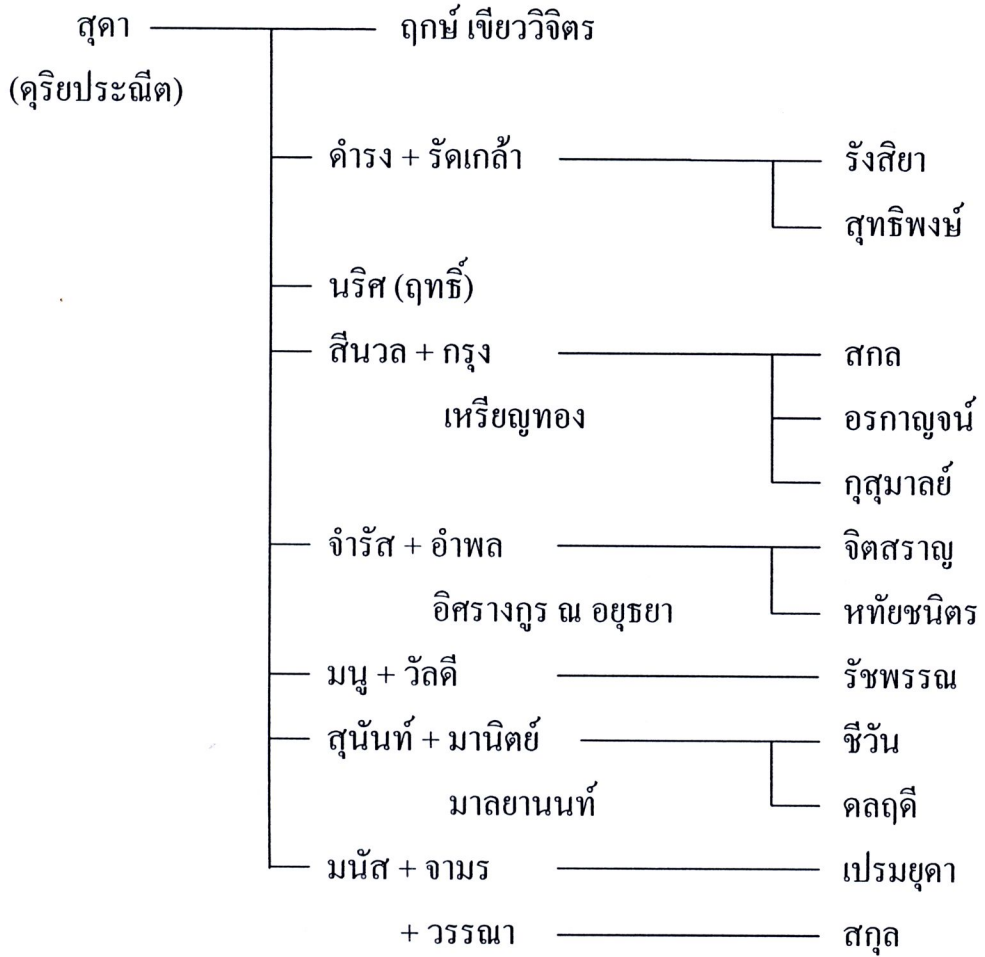
สายที่ 3

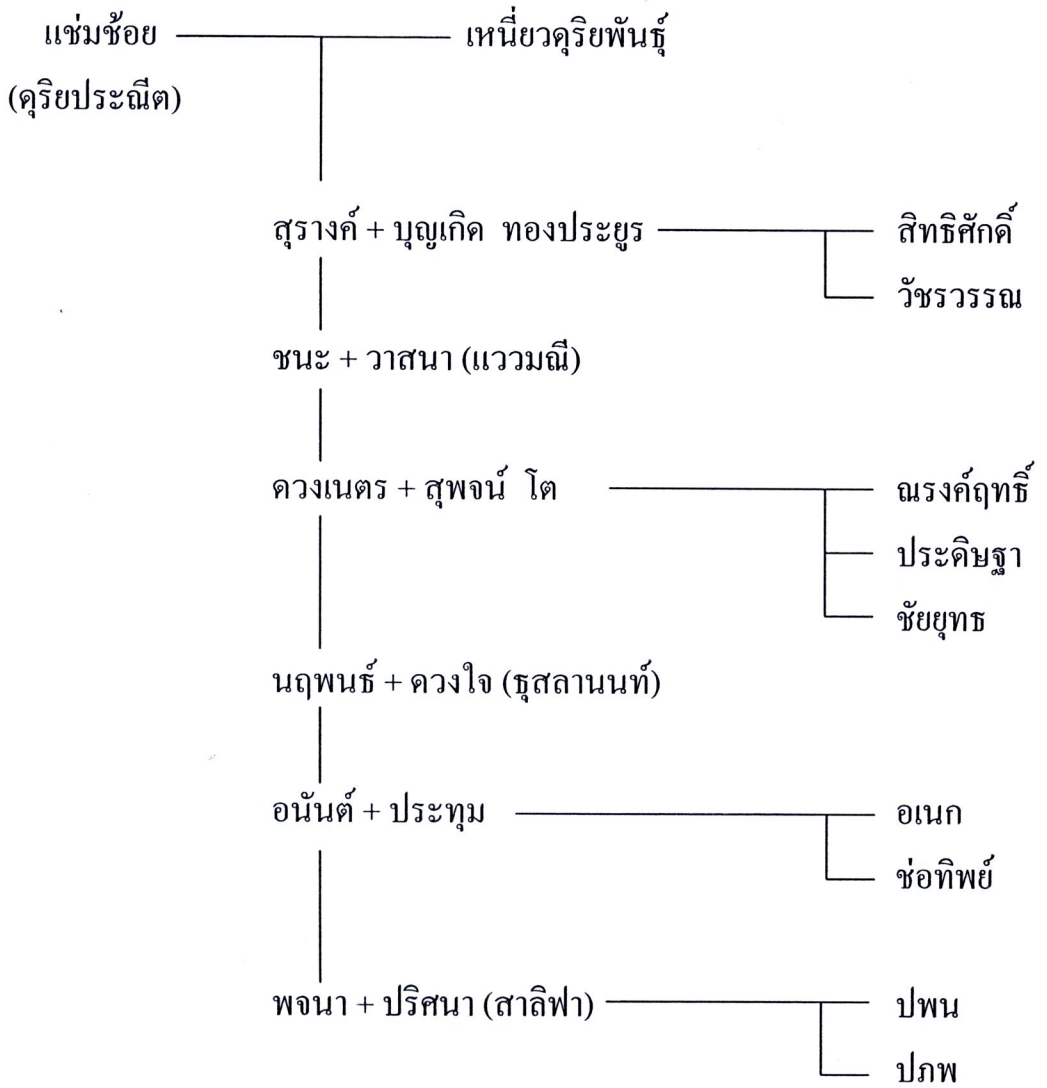
สายที่ 4

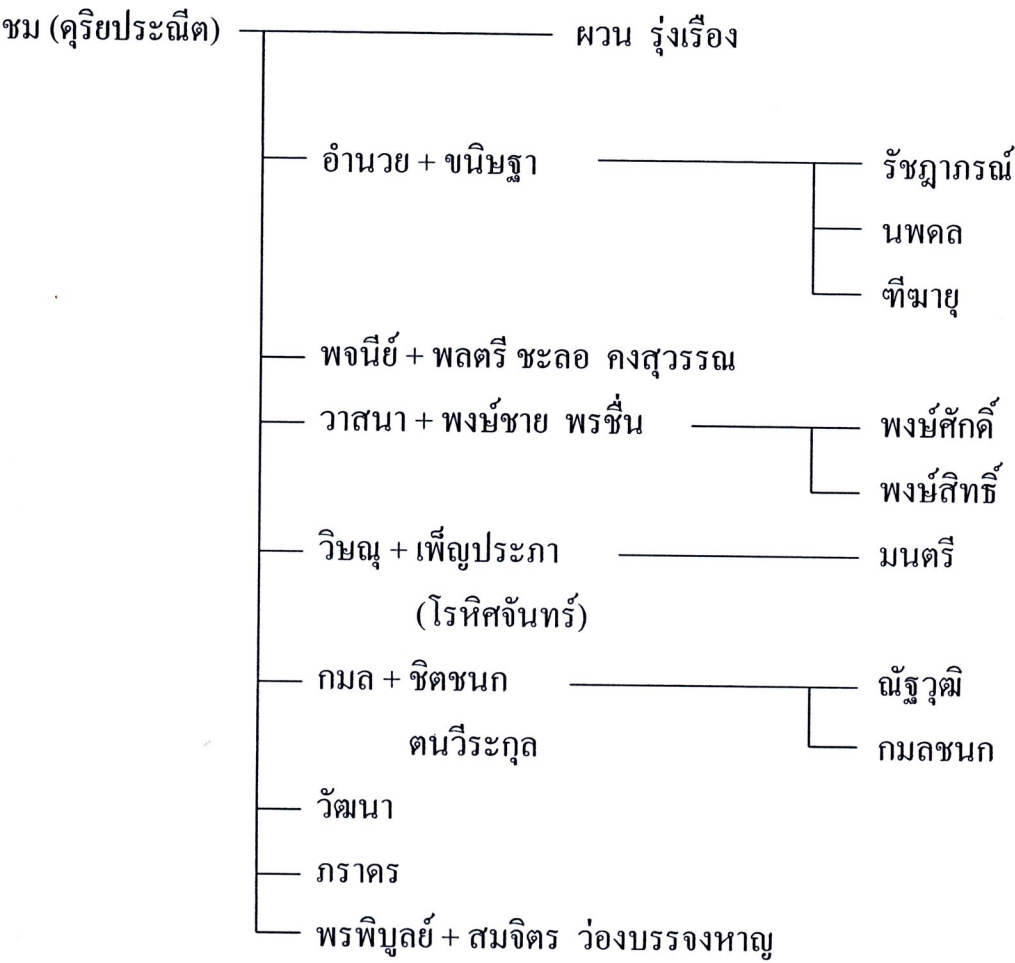
สายที่ 5

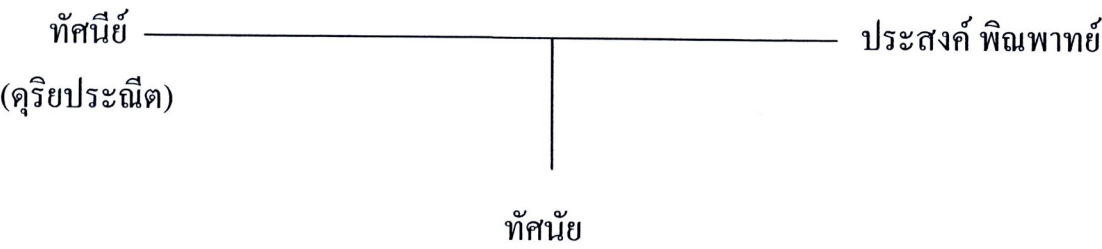
สายที่ 6

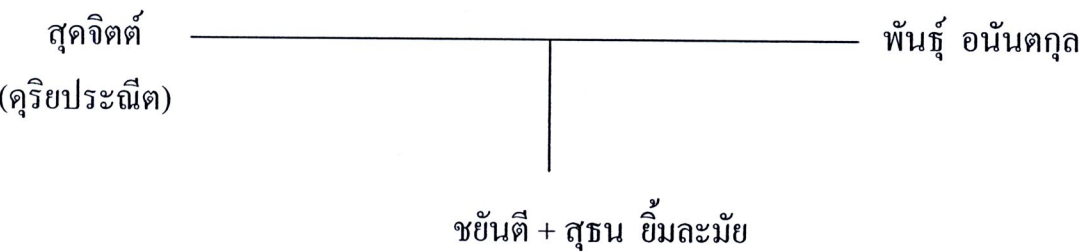
สายที่ 7

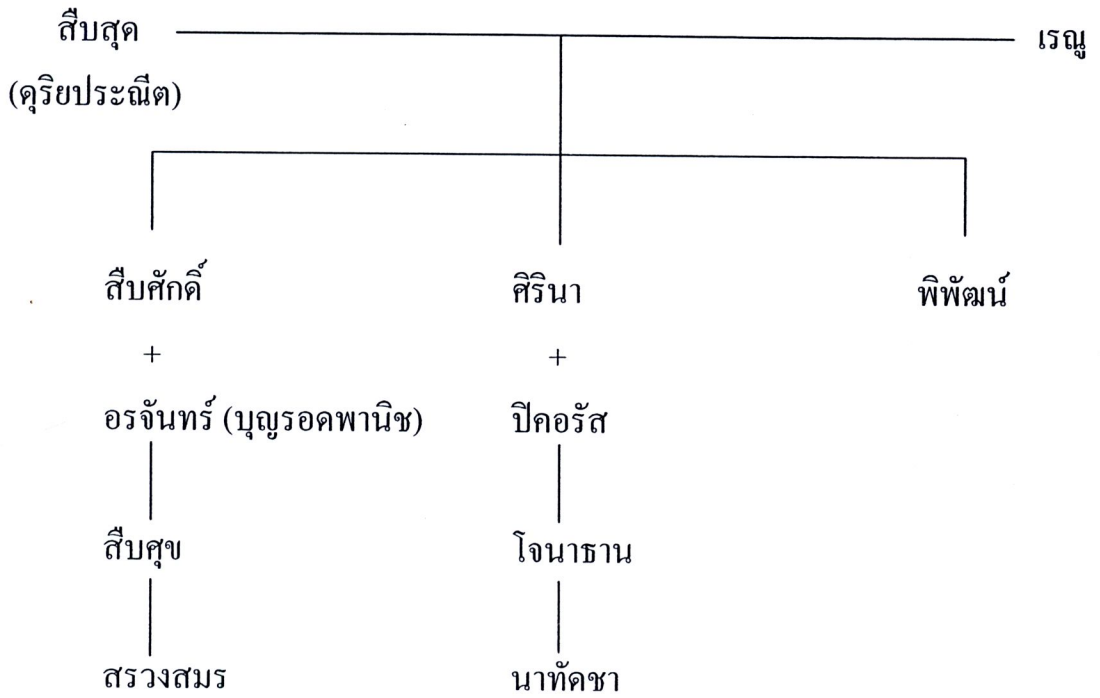
สายที่ 8

สายที่ 9

สายที่ 10

ภาพ 75 ภาพวาด (ซ้าย) แม่แถม ดุริยประณีต วาดภาพโดย อาจารย์ชีวิน สุขุม (ขวา)
ครูสุข ดุริยประณีต วาดภาพโดย คุณบุญถึง ฤทธิเกิด

ที่มา. จากภาพถ่ายของพจนานุกรมดุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553)

ครูสุข ดุริยประณีต
พ.ศ. 2428-2506

แม่แถม ดุริยประณีต (เชยเกตุ)
พ.ศ. 2433-2515

ครูหุบ ชุ่มชูศาสตร์
พ.ศ. 2450-2538

ครูโชติ ดุริยประณีต
พ.ศ. 2452-2516

ครูชื่น ดุริยประณีต
พ.ศ. 2454-2507

ครูชั้น ดุริยประณีต
พ.ศ. 2457-2496

ครูสุดา เปียวิจิตร
พ.ศ. 2459-2540

ครูเข้มช้อย ดุริยพันธ์
พ.ศ. 2462-2526

ครูทัศนีย์ พิณพาทย์
พ.ศ. 2468-2500

ครูสืบทอด ดุริยประณีต
พ.ศ. 2478-2506

ครูชม รุ่งเรือง
พ.ศ. 2464 - ปัจจุบัน

ครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต
พ.ศ. 2471 - ปัจจุบัน